

Etapy rozwoju mowy dziecka

Rozwój mowy możemy podzielić na cztery okresy

I okres - melodii trwa od urodzenia do 1 roku życia. Pierwszy krzyk dziecka jest oznaką jego życiowej aktywności, ale również potwierdzeniem funkcjonowania narządów mowy. Początkowo dziecko komunikuje się z otoczeniem za pomocą krzyku.

Matka dość szybko uczy się odczytywać potrzeby dziecka po rodzaju krzyku. Może on sygnalizować dyskomfort spowodowany mokrą pieluszką, głód, zmęczenie, przegrzanie, ból a także pragnienie kontaktu z matką. W miarę nabywania doświadczeń dziecko zaczyna kojarzyć krzyk z przywołaniem bliskiej osoby, a w ten sposób opanowuje pierwszą formę komunikowania się ze światem dorosłych.

W 2 - 3 miesiącu życia dziecko głuży, czyli wydaje specyficzne dźwięki o przypadkowym miejscu artykulacji, które nie mieszczą się w systemie fonologicznym języka. Brzmia jak gli, tli, kli, gla, bli, ebw itp. Głuzenie u dzieci jest oznaką dobrego samopoczucia, początkowo ma charakter samorzutny a następnie pojawia się już jako reakcja na widok bliskiej osoby. Około 6 miesiąca życia dziecko zaczyna gaworzyć, czyli powtarzać dźwięki zasłyszane z otoczenia. Jest to duży krok na drodze rozwoju mowy. Wielką radość sprawia dziecku parskanie, pryhanie, powtarzanie szeregu sylab: ma - ma..., ba - ba..., ta - ta..., la - la... Sylaby te nie mają jeszcze dla dziecka konkretnego znaczenia. Gaworzenie dostarcza dziecku nowych wrażeń słuchowych, dzięki którym przekonuje się, że odpowiednie ułożenie narządów mowy powoduje wydawanie odpowiednich dźwięków.

Trzecia faza okresu melodii pojawiająca się około 10 miesiąca życia to echolalia. W okresie tym dziecko przejawia tendencję do powtarzania własnych i zasłyszanych słów, które doskonalą metodą prób i błędów. Kojarzenie wielokrotnie powtarzanych dźwięków ze wskazywaniem odpowiedniej osoby lub przedmiotu prowadzi do wypowiedzania ze zrozumieniem pierwszych słów: mama, tata, baba, lala. Umiejętność tą zdobywa dziecko około 1 roku życia. W słowniku dziecka możemy już zaobserwować samogłoski a, o, u, e, y, i oraz spółgłoski m., p, b, t, d.

II okres - wyrazu przypada na drugi rok życia dziecka.

Burzliwy rozwój ruchowy dziecka w tym czasie pozwala na intensywne poznawanie otaczającego świata, nazywanie interesujących go przedmiotów i odkrywanie ich cech. Maluch rozumie o wiele więcej słów, wyrażeń i zdań niż jest w stanie samodzielnie wypowiedzieć (mówimy wtedy o słowniku biernym). W okresie tym obok istniejących już samogłosek w mowie dziecka doskonalą się artykulacja spółgłosek: m., p, b, m., t, d, n, k, ś, ć czasem ź, dź. Pozostałe głoski zastępowane są łatwiejszymi o zbliżonym miejscu artykulacji. Charakterystyczną cechą wymowy dziecka w tym okresie jest upraszczanie budowy słów przez określanie nazwy wyrazu jego pierwszą lub ostatnią sylabą (np. miś - mi, daj - da, jeszcze - esce, zobacz - ać, kwiaty - katy, pomidor - midol).

III okres - zdania, przypada między drugim a trzecim rokiem życia. Jest to czas budowania zdań. Początkowo są to zdania proste, złożone z dwóch lub trzech wyrazów i stopniowo przechodzą w wypowiedzi dłuższe, cztero-pięć wyrazowe. Charakterystycznym zjawiskiem w tym czasie jest,, poprawianie mowy dorosłych, którzy chcąc przypodobać się dziecku

mówią do niego spieszoną mową. Świadczy to o różnicowaniu słuchowym prawidłowej i nieprawidłowej wymowy słów znanych dziecku, co jest wyraźnym symptomem rozwoju słuchu fonematycznego. Dziecko jeszcze nie potrafi poprawnie wymawiać wszystkich głosek, ale słyszy błędy w wypowiedzi i poprawia ją: ne eka, a eka - nie mówi się zeka, tylko rzeka. W tym okresie wypowiada już prawidłowo spółgłoski: p, b, m, f, w, k, g, h, t, d, n, l oraz samogłoski ustne a, o, u, e, y, i, a czasem nosowe: a, ę. Pod koniec tego okresu pojawia się s, z, c, dz, które wcześniej były zastępowane przez ś, ź, ć, dź. Wymienione głoski nie zawsze są pełnowartościowe, ze względu na małą sprawność narządów artykulacyjnych. Zwłaszcza w trudniejszych zestawieniach, bywają zastępowane głoskami łatwiejszymi o zbliżonym miejscu artykulacji. Mowa dziecka staje się zrozumiała już nie tylko dla najbliższego otoczenia.

IV okres - swoistej mowy dziecięcej. Przypada na okres przedszkolny, a więc między trzecim a siódmym rokiem życia. W dalszym ciągu wzbogacany jest zasób słownictwa, rozwijana umiejętność budowania zdań złożonych, następuje dalszy rozwój artykulacyjny.

3-latek powinien już wymawiać wszystkie samogłoski ustne i nosowe, chociaż w wymowie może jeszcze zamieniać a-o, e-a, i-y. Powinien również wypowiadać spółgłoski: p, b, m, f, w, ś, ź, ć, dź, ń, k, g, h, t, d, n, l, ł, j. W tym wieku pojawiają się głoski s, z, c, dz. Chociaż dużo głosek umie już dziecko wypowiedzieć poprawnie w izolacji, w mowie potocznej zastępuje je łatwiejszymi. Najczęściej s, z, c, dz, sz, ź, cz, dź są zastępowane przez zmiękczone odpowiedniki: ś, ź, ć, dź; r wymawiane jest jako l bądź j, zamiast f występuje h.

Typowe zmiany językowe występujące u 3 latków (które mogą się utrzymywać jeszcze do 5 roku życia) to:

- opuszczanie sylaby początkowej lub końcowej (zupa pomidorowa = zupa midolowa, lokomotywa = komotywa, porasol = palas)
- przestawianie głosek (elementarz = emelemtasz, ławka = wałka)
- tworzenie nowych wyrazów na podstawie dwóch (zadzwońić + telefonować = zatelefonić)
- tworzenie nowych wyrazów na podstawie ich funkcji (żelazko = prasowaczka, fontanna = tryskawica, nabiorę na widelec =zawidelcuję)

Według badań przeprowadzonych przez T. Bartkowską zaledwie 2,9% dzieci w tym okresie mówi poprawnie w stosunku do właściwej formy mowy dorosłych.

Dziecko 4-letnie powinno już wymawiać w mowie potocznej s, z, c, dz. Często między 4 a 5 rokiem życia pojawia się głoska r, a jej opanowanie jest dla dziecka takim sukcesem, że nadużywa jej zamieniając l w r np. lalka = rarka, korale = korare. Jest to typowy objaw hiperpoprawności, z którego dziecko samoczynnie wyrasta. Głoski sz, ź, cz, dź są zastępowane przez s, z, c, dz lub ś, ź, ć, dź i jest to seplenienie fizjologiczne. Tylko 5% dzieci w tym wieku mówi całkiem poprawnie.

Mowa dziecka 5-letniego jest już właściwie zrozumiała. Pojawiają się głoski sz, ź, cz, dź, chociaż w mowie potocznej mogą być jeszcze zamieniane na s, z, c, dz. Głoska r powinna być już wymawiana, ale często pojawia się dopiero w tym okresie. Wg Bartkowskiej 37% dzieci

5-letnich nie wymawia jeszcze głosek najtrudniejszych: sz, ż, cz, dż oraz r. Jest to właściwy moment, aby wspomóc rozwój mowy poprzez ćwiczenia artykulacyjne. (link do ćwiczeń buzi i języka)

Dziecko 6-letnie powinno mieć już utrwaloną poprawną wymowę wszystkich głosek oraz opanowaną technikę mówienia. Jeśli rozwój mowy jest opóźniony należy niezwłocznie skontaktować się z logopedą.

Na podstawie książki G. Demelowej, „Elementy logopedii” opracowała mgr Agnieszka Horabik